

УДК 81'25+003.083 [811.112.2:811.161.2]

*Олеся Скляренко,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто абревіатури, їхню класифікацію, методи, які застосовують перекладачі під час перекладу абревіатур з мови оригіналу

на другомову. Установлено, що проблема перекладу аббревіатур є однією з головних у перекладацькій діяльності. Для уникнення помилок значну увагу слід приділяти аналізу контексту використання аббревіатур, аналізу структури скорочень, методів використання аналогій та використовувати словники. У статті доведено, що найкращим для перекладача є використання комбінацій всіх методів, адже утворення аббревіатур у мові є надзвичайно стрімким процесом.

Ключові слова: аббревіатура, переклад, скорочення, мовна економія, вихідний текст, мова перекладу.

Статья рассматривает аббревиатуры, их классификацию, методы, которыми пользуются переводчики при переводе аббревиатур с языка оригинала на другой язык. Было установлено, что проблема перевода аббревиатур есть одной из самых главных в переводческой деятельности. Во избежание ошибок надо большое внимание оказывать анализу контекста использования аббревиатур, анализу структуры предложения, методу употребления аналогий и использование словарей. Автор приходит к выводу, что лучшим для переводчика есть использование комбинации всех методов, поскольку создание аббревиатур в языке является очень стремительным процессом.

Ключевые слова: аббревиатура, перевод, языковая экономия, выходной текст, язык перевода.

The article reveals abbreviations, their classification, methods, which are used by translators while translating the text from one language into the other. It was established, that the problem of abbreviation translation is one of the main in the translators' activities.

Active development of economics and technology science leads to the problem in denomination of all the new processes and things. Herewith a great number of shortenings or abbreviations appear and it may lead to the translation problem because of their adequate translation from the field of specialized lexis into the translated language taking into consideration their meaning in terminology. That is why the problem of shortenings or abbreviations translation is rather urgent.

The study of abbreviations and their reproduction is seen in the works of Ukrainian and foreign scientists such as A. Parshyn, L. Bieliaieva, S. Vlahov, S. Florin, V. Nikishyna, A. Avramenko and others.

Abbreviations origin comes from the old time and is connected to the writing origin, because people usually tried to economize the speech means. But in the constant increase of the speech vocabulary it is getting harder and harder to understand some specific terms. It could be explained by the fact, that different terms have different meaning in different texts, that is why next to the old abbreviations the new ones are appearing, which need their own explanation. That is why the analyses and work with shortenings and abbreviations is becoming one of the main linguistic problems.

In order to avoid some common mistakes while translating, the author of the article proposes to use such methodologies as: analyses of the text context, where these abbreviations appear, analyses of the abbreviation structure, to use the correspondance method and different dictioneries. The article proposes to use the combination of the proposed methods as abbreviation formation is becoming a very fast process.

Key words: *abbreviation, translation, language economy, translated language, the language of translation.*

У час бурхливого розвитку економіки та технологій, саме в економічній та технічній галузі знань виникає потреба називати нові процеси та предмети. При цьому з'являється значна кількість абрєвіатур або скорочень, що створює проблему для перекладачів адекватно перекласти спеціалізовану лексику, враховуючи її вузькоспецифічне використання у певній терміносфері. Тому дослідження особливостей перекладу абрєвіатур є досить актуальним.

Дослідженням абрєвіатур та їхнім відтворенням займалися такі українські та зарубіжні вчені як А. Паршин, Л. Беляєва, С. Влахов, С. Флорін, В. Нікішина, А. Авраменко та інші.

Метою поданого дослідження є аналіз абрєвіатур і їхнє відтворення в сучасній німецькомовній лексиці економічного та технічного напрямку.

Скорочення або абрєвіація – це, у першу чергу, узагальнення, «... спосіб словотворення, який передбачає скорочення основ слів і їх складання, поєднання усіченої основи зі словом, утворення похідного слова при усіченні твірної частини. Абрєвіація забезпечує появу абрєвіатур та їх різновидів – акроніма, апокопи та аферези» [5, с. 9]. Для повної форми слова або словосполучення, які набули у вжитку фіксованого скорочення, обов'язковими є висока частотність та популярність вживання. Значна кількість скорочень, які є у вжитку, утворенні від добре знайомих аналогій. Окремі скорочення пройшли тривалий шлях розвитку і морфологічно змінилися настільки, що їхні стосунки з початковою формою можна встановити лише етимологічно.

Виникнення скорочень розпочалося досить давно і пов'язане із самим утворенням письма, адже люди завжди намагалися економити мовні засоби. Але за постійного збільшення словникового складу стає все складнішим однозначно розуміти терміни. Це може пояснюватися тим, що різні терміни мають різне значення у різних текстах, і тому поряд з уже відомими скороченнями починають з'являтися нові, які вимагають свого пояснення. Саме тому аналіз скорочень, абрєвіатур, стає одним із найголовніших аспектів сучасних лінгвістичних досліджень.

На сьогодні існує кілька класифікацій скорочень. Звернемо нашу увагу на деякі з них.

Однією з найпоширеніших є класифікація, яка була запропонована Л. Беляєвою. Дослідниця поділяє абрєвіатури на: 1) ініціальні (буквенні,

звуків (читаються як звичайні слова), буквенно-звуків); 2) складові; 3) змішаного типу (складові й ініціальні; початкова частина першого і друге слово; початкова частина першого слова і непрямий відмінок другого; телескопічні; скорочення слова до початкової частини) [3, с. 109].

Інші дослідники скорочень С. Барбазева та А. Авраменко пропонують такі типи скорочень: 1) абрєвіатури ініціального типу (утворені з початкових букв кожного слова і складі словосполучення), 2) абрєвіатури, утворенні складанням початкових частин слів, 3) абрєвіатури змішаного типу, які складаються як з початкових частин слів, так і з початкових звуків [2].

Якою б різноманітною не була класифікація абрєвіатур, основною метою їхнього функціонування у мовленні є економія. За твердженням В. Нікішиної абрєвіатури полегшують запам'ятовування довгих назв й одночасного функціонування чужих назв без потреби їхнього розгортання та пояснення [6]. Таку економію часу ми спостерігаємо у процесі ділового листування: *MfG* – *mit freundlichen Grüßen* (з привітом), *Info* – *Information* (інформація), *durchschn.* – *durchschnittlich* (у середньому), *Planko* – *Plankosten* (заплановані витрати), *Inv.* – *Investitionen* (інвестиції). Ці абрєвіатури-анокіпи виникають внаслідок усічення або «опускання» частини слова. Їхня популярність може пояснюватися тим, що саме такий тип скорочень легко запам'ятовується та є досить змістовним для активного вживання в колі спеціалістів.

Процес утворення скорочень є досить активним, а їхня кількість постійно зростає внаслідок розширення сфери комунікації (факс, інтернет) та прагнення до економії та чіткості.

Повне розуміння скорочених лексичних одиниць можливе лише за наявності глибоких знань про предмет, якому присвячений певний текст, а також у тому випадку, коли читач завчасно знає про використання певних скорочень у тексті. До того ж, ознайомленість з основними закономірностями абрєвіації та принципами утворення скорочень значно полегшує розуміння перекладу скорочень [6].

У роботі зі скороченнями часто використовується термін «розшифрування», який у спеціалізованій літературі розуміють як: 1) процес встановлення корелята (нескороченої форми); 2) значення самого корелята конкретного скорочення [1, с. 12].

Проте значення скорочення не завжди збігається зі значенням корелята. Тому термін «розшифрування» – не тільки встановлення корелята, але й визначення значення певного скорочення в конкретному тексті.

Для розшифрування скорочень уживаними є такі методи:

1) **Аналіз контексту вживання.** У більшості випадків скорочення під час першого його вживання в певному тексті зазвичай супроводжується розшифруванням. Тому, якщо характер роботи вимагає ознайомлення не з першим, а з наступними розділами тексту і в них виявлено невідомі скорочення, необхідно переглянути попередні розділи тексту і виявити невідомі скорочення, особливо важливо ознайомитися з усім текстом, якщо

розшифрування абрєвіатури не вказане. Наприклад при перекладі «GK» у економічні терміносистемі матиме значення *Gesamtkosten* (загальні витрати), а вже у текстах технічних означатиме *Güteklasse* (клас якості) або візьмемо до уваги абрєвіатуру «PK» – в управлінському обігу цей термін матиме значення *Personalkosten* (витрати на персонал), а у сфері машинобудування значення змінюватиметься на *Pferdekraft* (кінські сили).

2) Наступним методом розшифрування скорочень є **використання словників скорочень а інших допоміжних матеріалів та довідників**. Хоча встановлення значення скорочення за допомогою словника може здатися на перший погляд найнадійним та малоефективним способом, насправді тут існує низка обмежень та недоліків. Оскільки скорочення зараховують до числа найрухоміших елементів лексики, словники скорочень втрачають свою актуальність швидше, ніж інші лінгвістичні словники. У зв'язку з цим сучасна наукова література має досить велику кількість скорочень, які не зафіксовані в словниках. Тому для перекладача під час роботи зі словником потрібно пам'ятати, що для того, щоб звернутися до словника, потрібно відповідно до контексту встановити, до якої галузі відноситься описуване скорочення. Також для адекватного перекладу скорочення потрібно мати в розпорядженні білінгвістичний загальний та термінологічний словники та враховувати те, що одномовні словники містять лише пояснення, а це може призвести до помилок [4, с. 332].

3) Наступним методом є **аналіз структури скорочення**. При цьому варто зауважити, що цей метод діє лише для структур зі складною будовою. Адже до складу скорочення може входити не лише літера, а й додаткові знаки – крапки, лінії, тощо. Наприклад: *AfA – Absetzung für Abnutzungen* (списання на амортизацію), *EZL – Elektronischer Zahlungsverkehr für Lastschriften* (електронна розрахункова система для запису дебету), *RA – Ressourcenart* (вид ресурсів), *BAB – Betriebsabrechnungsbogen* (відомість виробничого обліку), *ILV – Interne Leistungsverrechnung* (внутрішня бухгалтерська звітність).

Наведені скорочення є утвореними з початкових літер, що входять до багатоконпонентних назв і вказують на те, що їхня ефективність полягає у тому, що вони можуть спрощувати складні термінологічні поняття. Саме цей вид аналізу скорочень указує на те, що він є найефективнішим у фаховому економічному та технічному обігу.

Розглянемо інші види скорочення, що застосовуються для аналізу структур вищезазначеного методу: *Basis-Koart – Basis-Kostenart* (базові види витрат), *KoBlo – Kostenblock* (блок витрат), *ErgMan – Ergebnis-Management* (управління результатами), *ResMen – Ressourcenmenge* (кількість ресурсів), *KOSA – Kostenabweichung* (відхилення від витрат), *Fibu – Finanzbuchhaltung* (фінансова бухгалтерія), *ZinsSa – Zinssatz* (процентна ставка). Ці акроніми утворилися складанням двох основ та є широкоживаними у німецькомовному економічному та технічному просторі.

Останнім запропонованим методом розшифрування абрєвіатур є **метод використання аналогій**. Використання аналогій пов'язане з аналізом

структури скорочення і вживається як допоміжний метод, оскільки може забезпечити лише приблизне розуміння скорочення. Загалом аналіз контексту є необхідною умовою розуміння будь-якого тексту, використання методу-аналогій вимагає аналізу структури речення, тому на практиці не можна уникати використання комбінації усіх вище зазначених методів [4, с. 332].

Наведемо приклади: *Erg.vorg.* – *Ergebnisvorgabe* (нормативний результат), *Plankap* – *Plankapazität* (планова потужність), *Preisabw.* – *Preisabweichung* (відхилення від ціни). Використання та розшифрування такого роду абрєвіатур відбувається шляхом заставлення аналогій сполучення двох скорочених лексем, які ведуть до мовної економії та легкості у професійному їх вжитку.

Із розвитком суспільства та його науково-технічним прогресом збільшується кількість скорочень, тому абрєвіатури стали одним з найпродуктивніших методів поповнення словникового запасу багатьох мов у найрізноманітніших сферах. Але абрєвіатура – це не просто низка звуків, це залежні один від одного коротати, які пов'язані між собою формою та змістом. Абрєвіатури окреслюють поняття, яке звичайний читач не дешифрує, а сприймає як повноцінну лексичну одиницю. Проте для перекладача не існує поверховості у підході до відтворення будь-якого роду абрєвіатур, незалежно від виду перекладу. До найпродуктивніших способів розшифрування абрєвіатур зараховують метод аналізу контексту, метод використання словників та допоміжних матеріалів, аналіз структури скорочень, використання аналогій.

Література

1. Алексеева И. Профессиональный тренинг переводчика / Алексеева И. – СПб : Союз, 2001. – 288 с.
2. Барбазева С. Особенности перевода аббревиатур в англоязычном медицинском тексте (на материале терминологии кардиологии) [Електронний ресурс] / С. Барбазева – Режим доступу : http://www.ssc.smr.ru/media/journals/izvestia/2011/2011_2_911_916. Pdf.
3. Беляева Л. Теория и практика перевода : [учебное пособие] / Беляева Л. – СПб. : ООО «Книжный дом», 2007. – 212 с.
4. Данкевич Т. Особливості перекладу абрєвіатур в англійській мові / Т. Данкевич // Мова і культура. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – С. 330–333.
5. Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія / Ковалів Ю. – К. : Видавничий центр «Академія». – 2007. – Том 2. – 621 с.
6. Нікішина В. Особливості перекладу абрєвіатур та інших скорочень [Електронний ресурс] / В. Нікішина // Лінгвістика. – Випуск X. – С. 132–138. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvkhdu/2010_X/26.pdf.
7. Паршин А. Теория и практика перевода [Електронний ресурс] / А. Паршин. – Режим доступу : <http://www.perevod4ik.com/articles/article3-2.php>.

References

1. Alekseeva I. Professionalnyi treninh perevodchika / Alekseeva I. – SPb : Soiuz, 2001. – 288 s.
2. Barbazeva S. Osobennosti perevoda abbreviatur v anghloiazыchnom meditsinskom tekste (na materiale terminolohii kardiolohii) [Elektronnyi resurs] / S. Barbazeva – Rezhim dostupu : http://www.ssc.smr.ru/media/journals/izvestia/2011/2011_2_911_916. Pdf.
3. Beliaeva L. Teoriia i praktika perevoda : [uchebnoe posobie] / Beliaeva L. – SPb. : OOO «Knizhnyi dom», 2007. – 212 s.
4. Dankevych T. Osoblyvosti perekladu abreviatur v anghliiskii movi / T. Dankevych // Mova i kultura. – K. : Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 2014. – S. 330–333.
5. Kovaliv Iu. Literaturoznavcha entsyklopediia / Kovaliv Iu. – K. : Vydavnychiy tsentr «Akademiia». – 2007. – Tom 2. – 621 s.
6. Nikishyna V. Osoblyvosti perekladu abreviatur ta inshykh skorochen [Elektronnyi resurs] / V. Nikishyna // Linhvistyka. – Vypusk X. – S. 132–138. – Rezhym dostupu : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvkhdu/2010_X/26.pdf.
7. Parshin A. Teoriia i praktika perevoda [Elektronnyi resurs] / A. Parshin. – Rezhim dostupu : <http://www.perevod4ik.com/aticles/aricle3-2.php>.

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом філологічних наук, доцентом
кафедри іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
Добнею Інною Петрівною*

Стаття надійшла до редакції 25 жовтня 2016 року